

Zakończenie umowy z arbitrem

Wprowadzenie

Zakończenie umowy z arbitrem oznacza sytuację, w której arbiter przestaje pełnić swoją funkcję, gdyż ustaje jego mandat. W momencie ustania mandatu rozwiązuje się też umowa z arbitrem (tzw. *receptum arbitrii*), choć nie oznacza to, że wygasają skutki takiej umowy. Ewentualna odpowiedzialność odszkodowawcza arbitra względem stron sporu lub też odpowiedzialność stron za zapłatę arbitrowi wynagrodzenia czy zwrot kosztów są zagadnieniami niezależnymi od kwestii zakończenia samej umowy¹.

Ze względu na sposób ustania mandatu arbitra wyróżnić należy zwyczajne oraz nadzwyczajne sposoby zakończenia umowy *receptum arbitrii*. Wydanie wyroku lub innego postanowienia kończącego postępowanie w danej sprawie, które powoduje wygaśnięcie umowy z arbitrem, będzie właściwie jedyną sytuacją, którą zaliczyć można do zwyczajnego zakończenia stosunku umownego między stronami a arbitrem. Pozostałe sposoby ustania mandatu arbitra, klasyfikowane w doktrynie jako sytuacje nadzwyczajne, to: szczególne przypadki wygaśnięcia umowy z arbitrem, wypowiedzenie umowy z arbitrem, oraz wyłączenie arbitra przez strony.

Wygaśnięcie umowy z arbitrem

Zakończenie stosunku prawnego między stronami a arbitrem związane jest przede wszystkim z wygaśnięciem umowy między stronami a arbitrem.

Wygaśnięcie umowy z arbitrem powoduje co do zasady zakończenie wykonywania obowiązków przez arbitra. Jednakże nie wszystkich, gdyż nawet po wydaniu wyroku są oni zobligowani do sprostowania w tekście wyroku niedokładności, błędów pisarskich lub innych oczywistych omyłek lub rozstrzygnięcia wątpliwości co do treści wyroku (art. 1200–1203 KPC), uzupełnienia wyroku (art. 1202 KPC), złożenia akt sprawy wraz z oryginałem wyroku w sądzie powszechnym (art. 1204 § 1 KPC), a także doręczenia wyroku stronom (art. 1197 § 4 KPC).

Odrębny przypadek działania składu orzekającego już po wydaniu orzeczenia dotyczy sytuacji remisji, czyli ponownego podjęcia postępowania w sądzie polubownym na skutek wniesienia przez stronę skargi o uchylenie wyroku arbitrażowego do sądu powszechnego (art. 1209 § 1 KPC).

¹ A. Szumański (red.), System Prawa Handlowego, t. 8: Arbitraż handlowy, Warszawa 2010, s. 434.

Można więc stwierdzić, że dopiero zakończenie wszystkich tych wyżej wymienionych obowiązków powoduje *de facto* wygaśnięcie umowy stron z arbitrem. Wcześniejszy etap to jedynie zakończenie postępowania przed sądem polubownym².

Tradycyjnym sposobem wygaśnięcia *receptum arbitrii* jest, wspomniane już przeze mnie, zakończenie postępowania przed sądem polubownym po wydaniu wyroku lub innego postanowienia kończącego postępowanie w danej sprawie. Większość postępowań arbitrażowych kończy się właśnie rozstrzygnięciem w postaci wyroku, a ustanie mandatu arbitra jest ich naturalną konsekwencją. Niemniej jednak, kontrowersje dotyczą zazwyczaj okoliczności nadzwyczajnych, których wystąpienia strony sporu nie przewidywały.

Do nadzwyczajnych zdarzeń prawnych, które powodują wygaśnięcie umowy z arbitrem należy zaliczyć właśnie okoliczności szczególne, mające miejsce „przed czasem”, czyli przed wykonaniem mandatu arbitra. Należą do nich:

- a) śmierć arbitra (lecz nie śmierć strony),
- b) utrata zdolności do pełnienia funkcji przez arbitra,
- c) utrata zdolności do czynności prawnych,
- d) ograniczenie zdolności do czynności prawnych³.

Zaistnienie którejś z powyższych sytuacji w arbitrażu instytucjonalnym nie powoduje zakończenia postępowania polubownego. Regulaminy stałych sądów arbitrażowych stanowią, że w przypadku śmierci bądź też niezdolności do pełnienia funkcji przez arbitra, dochodzi do zmiany osoby dotychczas pełniącej tę funkcję, a postępowanie toczy się dalej⁴.

W przypadku arbitrażu *ad hoc* wydaje się natomiast, że śmierć czy też inne zdarzenie po stronie arbitra spowoduje wygaśnięcie postępowania polubownego. Brak osoby arbitra sprawia, że postępowanie arbitrażowe ulega dezorganizacji, ponieważ brak podmiotu powołanego do rozwiązania danej sprawy. Ze względu na doraźny charakter tego postępowania nie można zastąpić braku sędziego innym, chyba że umowa wyraźnie przewiduje taką ewentualność.

Wypowiedzenie umowy z arbitrem

Rozdzielenie aktu powołania arbitra, który jest aktem procesowym, od samej umowy stron z arbitrem mającej charakter materialnoprawny nakazuje przyjąć, że aktami procesowymi odrębnymi od umowy o pełnienie funkcji arbitra są akt wyłączenia, odwołania i ustąpienia arbitra. Co do dwóch ostatnich przypadków Kodeks postępowania cywilnego *expressis verbis* stwierdza, że stanowią akty wygaśnięcia powołania sędziego polubownego. Kwestia wyłączenia arbitra zostanie omówiona w kolejnym punkcie, gdyż pytanie czy jest to przypadek osobny od wypowiedzenia bądź wygaśnięcia umowy z arbitrem

² K. Lionnet, A. Lionnet, *Handbuch der internationalen und nationalen Schiedsgerichtsbarkeit*, Stuttgart, München, Hannover, Berlin, Weimar, Dresden 2005, s. 281–283, cyt. za: T. Ereciński, K. Weitz, *Sąd arbitrażowy*, Warszawa 2008, s. 224.

³ T. Ereciński, K. Weitz, *op. cit.*, s. 225.

⁴ § 18 Regulaminu Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie, art. 9–11 Regulaminu arbitrażowego Europejskiej Komisji Gospodarczej Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Więcej informacji na stronie wydawcy

<http://www.ksiegarnia.beck.pl/czasopisma-adr-arbitraz-i-mediacja-kwartalnik>